

Сергій Олександрович КОЛЬ

к.ю.н., Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського МАУП

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-8834-6826>**ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ОКРЕМІ (НЕТРАДИЦІЙНІ) ОБ'ЄКТИ**

У статті проаналізовано особливості правового регулювання та механізмів захисту прав інтелектуальної власності на окремі нетрадиційні об'єкти: комерційну таємницю, раціоналізаторські пропозиції, сорти рослин та наукові відкриття. Застосовано порівняльно-правовий, формально-юридичний, системно-структурний та історико-правовий методи. Встановлено наявність фрагментарного підходу до регулювання більшості об'єктів, а також потребу у прийнятті спеціальних законодавчих актів і гармонізації з європейським правом. Обґрунтовано напрями вдосконалення національного законодавства.

Ключові слова: інтелектуальна власність, нетрадиційні об'єкти, комерційна таємниця, раціоналізаторська пропозиція, сорти рослин, наукове відкриття, правова охорона, захист прав, гармонізація законодавства

ВСТУП

Правове регулювання охорони інтелектуальної власності (ІВ) є ключовим чинником у формуванні ефективної системи стимулювання інноваційної діяльності. Якщо правовий режим традиційних об'єктів, – зокрема винаходів, промислових зразків, авторських творів та знаків для товарів і послуг, – отримав належне концептуальне та нормативне оформлення, то у сфері т.зв. нетрадиційних об'єктів спостерігається певна фрагментарність і відсутність уніфікованого підходу. Йдеться насамперед про такі об'єкти, як комерційна таємниця, раціоналізаторська пропозиція, сорт рослин, компонування інтегральної мікросхеми та наукове відкриття.

Дослідження, проведені Н.О. Поповою, С.І. Поляруш, А.Д. Мотрюком та іншими науковцями, започаткували дискусію з правової природи окремих нетрадиційних об'єктів, вказуючи на специфіку їх правового режиму, правотворчих прогалів та відсутність практичної реалізації охоронних механізмів. Попри це, системний аналіз проблеми залишається недостатнім. Зокрема, дотепер не розроблено спеціальних законів, що забезпечували б комплексне правове регулювання раціоналізаторських пропозицій чи наукових відкриттів; нормативну базу стосовно комерційної таємниці не узгоджено з положеннями права ЄС; а питання охорони прав на породи тварин досі залишаються за межами правового поля ІВ.

Недостатність нормативної деталізації, відсутність уніфікованих процедур охорони та слабка правозастосовна практика істотно знижують дієвість механізмів правового захисту та стримують формування інноваційного середовища. За таких умов обґрунтованим є проведення комплексного правового дослідження, спрямованого на ідентифікацію особливостей охорони й захисту нетрадиційних об'єктів ІВ у світлі чинного законодавства України та відповідних підходів у праві ЄС.

МЕТА статті – з'ясування особливостей правової охорони та механізмів захисту прав інтелектуальної власності на нетрадиційні об'єкти, виявлення прогалів у національному законодавстві й обґрунтування потреби в його вдосконаленні.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Дослідження ґрунтується на аналізі чинного законодавства України, включаючи Цивільний кодекс (ЦКУ), профільні закони у сфері ІВ, підзаконні нормативно-правові акти, а також міжнародні угоди, зокрема Ди-

рективу ЄС 2016/943. Методологічну основу дослідження становить поєднання загальнонаукових підходів і спеціальних юридичних методів, обґрунтованих природою досліджуваного об'єкта. Застосовано порівняльно-правовий метод для аналізу відповідності національного законодавства європейським стандартам у сфері охорони нетрадиційних об'єктів ІВ. Формально-юридичний метод застосовано з метою аналізу нормативних конструкцій, термінологічної точності та правових дефініцій. Системно-структурний підхід дав змогу виявити внутрішню неузгодженість правових норм, що регулюють окремі види об'єктів. Історико-правовий метод застосовано для простеження змін правового статусу раціоналізаторських пропозицій і наукових відкриттів у контексті еволюції інституту ІВ.

РЕЗУЛЬТАТИ

Комерційна таємниця належить до нетрадиційних об'єктів ІВ, оскільки не охороняється патентом чи свідоцтвом, а захищається режимом конфіденційності. Згідно з ст. 505 ЦКУ, комерційною таємницею є інформація, що є секретною (невідомою і нелегкодоступною для осіб, що зазвичай працюють з подібною інформацією), має комерційну цінність у зв'язку з секретністю та була предметом адекватних заходів зі збереження її секретності з боку особи, що законно контролює цю інформацію [1, с. 389]. Так, критеріями віднесення інформації до комерційної таємниці є її фактична секретність, комерційна (економічна) цінність і вжиття правовласником заходів для збереження конфіденційності.

В Україні правова охорона комерційної таємниці регулюється положеннями ЦКУ та низкою спеціальних нормативно-правових актів, які визначають порядок захисту такої інформації та відповідальність за її незаконне розголошення [1, с. 390]. Зокрема, ст. 30 Закону України (ЗУ) «Про інформацію» визначає режим конфіденційної інформації та порядок її розголошення [2]. Важливу роль відіграє ЗУ «Про захист від недоброгвісної конкуренції», який містить норми про відповідальність за неправомірне збирання, розголошення чи використання комерційної таємниці конкурентом [3]. Порушення прав на комерційну таємницю можуть тягнути як цивільно-правову відповідальність (відшкодування збитків, припинення порушення), так і адміністративну та кримінальну відповідальність. Зокрема, ст. 231 Кримінального кодексу України (ККУ) встановлює по-

карання за незаконне збирання з метою використання або розголошення комерційної таємниці, що завдало шкоди суб'єкту господарювання.

Особливістю захисту прав на комерційну таємницю є відсутність єдиного спеціалізованого законодавчого акта [1, с. 388]. Правове регулювання залишається фрагментарним – норми розпорочені в різних законах, що утруднює їх застосування. На відміну від патентних об'єктів для комерційної таємниці не передбачено процедури державної реєстрації; охорона виникає фактом запровадження належного режиму секретності інформації на підприємстві. Правовласник самостійно визначає перелік відомостей, що становлять комерційну таємницю, і вживає заходів охорони (внутрішні політики, договори про нерозголошення, технічні засоби захисту). У разі спору саме на правовласника покладається обов'язок довести, що інформація відповідає критеріям таємниці і що порушник отримав її незаконним шляхом.

Також спостерігається неоднозначність у співвідношенні понять «комерційна таємниця» та «ноу-хау». У вітчизняній правовій доктрині ноу-хау зазвичай розглядається як сукупність технічних знань і практичного досвіду, що мають комерційну цінність і зберігаються в таємниці. Частина дослідників визнає ноу-хау окремим об'єктом правової охорони, тоді як інші розглядають його як форму комерційної таємниці. Як зазначає Н. Попова, відсутність чіткого законодавчого розмежування цих понять зумовлює правову невизначеність. Європейський підхід (зокрема Директива ЄС 2016/943 про захист нерозголошеного ноу-хау та комерційної інформації) фактично об'єднує їх під спільним поняттям «trade secret» («секрети підприємства»). Українське законодавство потребує гармонізації з цими стандартами, зокрема ухвалення окремого закону про комерційну таємницю. Науковці пропонують розробити спеціальний законодавчий акт, який би усунув фрагментарність, уточнив дефініції та передбачив ефективні способи захисту прав і відповідальність за їх порушення. Зокрема, рекомендується законодавчо визначити критерії інформації, що може вважатися комерційною таємницею, процедури захисту в судах, а також впровадити європейський досвід у санкціях за промислове шпигунство [3].

Раціоналізаторська пропозиція – це об'єкт промислової власності, тісно пов'язаний з виробничою та науково-технічною творчістю працівників. ЦКУ (ст. 481) визначає раціоналізаторську пропозицію як пропозицію, визнану юридичною особою, яка містить технологічне або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності [4]. Інакше кажучи, це технічне чи організаційне вдосконалення, яке працівник або інша особа подає конкретному підприємству і яке це підприємство визнає корисним для своєї роботи. Важливо, що пропозиція повинна стосуватися профілю діяльності тієї юридичної особи, куди вона подана, бути новою та корисною для цього підприємства – ці критерії впливають із самої природи раціоналізаторства і зазвичай закріплюються у відомчих актах або положеннях підприємств про раціоналізації [5].

Особливістю правового режиму раціоналізаторських пропозицій є внутрішньо-організаційний характер їх визнання та охорони. Держава не проводить експертизи і не видає патенту чи свідоцтва на раціоналізацію – рішення про визнання пропозиції раціоналізаторською

ухвалює сама юридична особа (підприємство), якій вона подана. Відповідно обсяг правової охорони обмежується відносинами між автором пропозиції та цим підприємством. Автор раціоналізаторської пропозиції має право лише на винагороду та визнання авторства, але не отримує виключних майнових прав на подане рішення. Це закріплено ст. 484 ЦКУ: автор раціоналізаторської пропозиції має право на добросовісне заохочення (винагороду) від юридичної особи, якій подано пропозицію [4]. Натомість юридична особа, що визнала пропозицію раціоналізаторською, отримує право застосовувати цю пропозицію у будь-якому обсязі на своєму підприємстві. Законодавство не надає підприємству монополії поза його межами – фактично раціоналізація діє як невиключна внутрішня ліцензія: інші особи можуть незалежно створити або застосовувати подібне рішення, не порушуючи прав автора, оскільки останній не має патентної охорони на свою ідею.

В Україні правове регулювання раціоналізаторських пропозицій залишається мінімальним. Окрім двох статей ЦКУ (ст. 481 із визначенням та ст. 484 про права суб'єктів), немає спеціалізованого закону чи чинного підзаконного акта, який би детально визначав процедуру подання, розгляду і реалізації раціоналізацій. Історично у радянський період діяли Положення про відкриття, винаходи і раціоналізаторські пропозиції, які встановлювали певний порядок (вимоги до пропозиції, строки розгляду, розміри винагороди тощо). Після набуття Україною незалежності прямої заміни цим актам не з'явилося, хоча були спроби прийняти окремий закон. Зокрема, у 2013 р. вносився на розгляд парламенту проект ЗУ «Про раціоналізаторську діяльність» № 2193, але його не ухвалено [5]. У результаті нині немає чітких нормативних критеріїв охороноздатності раціоналізацій та процедури захисту прав раціоналізаторів у разі спору.

Науковці наголошують на необхідності вдосконалення правового регулювання раціоналізаторської діяльності. Пропонується прийняти спеціальний закон, який би визначив понятійний апарат, умови визнання пропозиції раціоналізаторською, права та обов'язки її автора і підприємства. Зокрема, С. Поляруш обґрунтовує, що майбутній закон має чітко прописати критерії охороноздатності (новизну і корисність пропозиції для підприємства), особисті немайнові права раціоналізатора (право авторства, право на ім'я тощо) та його майнові права (право на винагороду, на пільги тощо), а також права правонаступників автора [5]. Враховуючи, що раціоналізатор зазвичай є найманим працівником, доцільно передбачити у трудовому законодавстві стимули та переваги для таких працівників (наприклад, додаткові заохочення, кар'єрні можливості). Пропонується також механізм трансформації раціоналізацій в більш охороноздатні об'єкти – корисну модель або винахід, якщо пропозиція має відповідний рівень технічного рішення. Це дало б автору змогу отримати патентні права, не втрачаючи можливості попереднього подання пропозиції на підприємство. Окрім того, необхідно закріпити способи захисту прав суб'єктів раціоналізації: визначити основні правопорушення (привласнення авторства, невіплата винагороди, розголошення без згоди автора тощо) та встановити відповідальність, зокрема за фіктивне співавторство чи неправомірну відмову у визнанні пропозиції раціоналізаторською.

Сорти рослин (нові селекційні досягнення в рослинництві) охороняються в Україні спеціальним режимом, відмінним від патентів на винаходи. Ще з 1993 р. діє ЗУ «Про охорону прав на сорти рослин», що встановив систему охорони прав селекціонерів [6]. Згідно з цим ЗУ та нормами ЦКУ (глава 42) право ІВ на сорт рослин засвідчується патентом. Патент на сорт рослин надається після державної експертизи заявки, що включає перевірку відповідності сорту критеріям охороноздатності. До них належать: новизна, відмінність, однорідність та стабільність сорту. Сорт вважається відмінним, якщо він чітко відрізняється хоча б однією ознакою від усіх відомих сортів на дату подання заявки. Однорідність означає достатню однотипність ознак серед рослин цього сорту, а стабільність – збереження ознак після декількох циклів розмноження. Після позитивної експертизи сорт реєструється у Державному реєстрі прав на сорти рослин і селекціонеру (автору сорту) видається свідоцтво про авторство, а патентовласнику – патент.

Права ІВ на сорт рослин включають особисті немайнові та майнові права. Особисті немайнові права селекціонера – це, зокрема, право авторства (визнання його творцем сорту) та право на присвоєння сорту певної назви. Ці права підтверджуються записом про автора у реєстрі та видачею свідоцтва про авторство. Майнові права належать патентовласнику (яким може бути як сам селекціонер, так і його роботодавець чи інший правонаступник). Відповідно до ст. 487 ЦКУ майнові права на сорт рослин, засвідчений патентом, включають: право використовувати сорт, виключне право дозволяти використання сорту іншим особам, а також виключне право перешкоджати неправомірному використанню сорту, у тому числі забороняти таке використання [0]. Інакше кажучи, патентовласник має виключну монополію на комерційне розмноження сортового матеріалу, продаж, імпорт, експорт сорту тощо. Треті особи можуть ці дії здійснювати лише з дозволу власника патенту (ліцензії) або в передбачених законом випадках (наприклад, примусова ліцензія для селекційного використання).

Строк чинності майнових прав на сорт рослин встановлюється законом. Нині патент на сорт діє 35 років для дерев і винограду та 30 років для інших видів рослин (такі строки відповідають міжнародним стандартам UPOV). Перебіг строку починається з наступного дня після державної реєстрації прав на сорт. Для підтримання чинності патенту необхідна сплата щорічного збору. Після спливу строку дії патенту сорт переходить у суспільне надбання і може вільно використовуватися будь-ким.

Варто зазначити, що охорона прав на сорти рослин тісно пов'язана з системою насінництва. ЗУ «Про охорону прав на сорти рослин» регулює порядок набуття і здійснення прав саме на сорт (тобто на генотипне рішення), тоді як питання якісних характеристик насінневого матеріалу, сертифікації насіння та його обігу належать до сфери законодавства про насіння. Так, правовий режим сорту рослин – це специфічний інститут аграрного і інтелектуального права, що забезпечує баланс інтересів селекціонерів (через стимулювання інновацій патентною охороною) і суспільства (через вимоги до якості сортів і їх доступності після закінчення охорони).

Породи тварин згадуються в ЦКУ поряд зі сортами

рослин, але правова охорона порід суттєво відрізняється. Спеціального закону про охорону прав на породи тварин в Україні немає. Селекція у тваринництві регулюється переважно положеннями цивільного законодавства про винаходи та нормами аграрного права з плеємінної справи. Винахідницький підхід до породи тварин означає, що як об'єкт патентування породи фактично не розглядаються: ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» прямо виключає сорти рослин і породи тварин з об'єктів, що можуть отримати патент [7]. Це відповідає світовій практиці, оскільки нові породи тварин зазвичай не підлягають охороні за допомогою патентів або прав селекціонерів, аналогічних до тих, що застосовуються до рослин. Зокрема, дія Конвенції UPOV поширюється виключно на сорти рослин. Так, породам тварин в Україні не надається окрема інтелектуальна охорона, аналогічна правам на сорти рослин. Права селекціонерів тварин реалізуються в іншій площині – через систему плеємінних сертифікатів, держреєстрацію суб'єктів плеємінної справи, охорону генетичного матеріалу тощо, але не у формі патенту.

Наукове відкриття – унікальний об'єкт права ІВ, що стоїть особібно, оскільки стосується не створення нового продукту чи дизайну, а пізнання наявних закономірностей природи. Відповідно до ст. 457 ЦКУ науковим відкриттям визнається встановлення раніше невідомих, але об'єктивно наявних закономірностей, властивостей або явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни в рівень наукового пізнання [4]. Класичні приклади – відкриття закону всесвітнього тяжіння, структури ДНК, нових хімічних елементів. Відкриття мають загально-суспільне значення, тому підхід до їх правової охорони істотно відрізняється від інших об'єктів ІВ.

Головна особливість – науковим відкриттям не надаються виключні майнові права. Як зазначають А. Мотрюк та А. Гончарова, відкриття не може бути «приватизоване» чи монополізоване окремою особою, воно належить усьому людству [8]. Надання виключного права на застосування наукового відкриття, зокрема відкритого фізичного явища, суперечило б засадам наукової свободи та прогресу, оскільки подібні знання мають бути доступними для вільного користування з метою подальшого розвитку науки і техніки. У зв'язку з цим ІВ на наукове відкриття має переважно особистий немайновий характер. Законодавством передбачено гарантії автору відкриття про визнання його авторства, права присвоїти відкриттю власне ім'я або спеціальну назву, а також права на встановлення пріоритету [8].

ЦКУ (ст. 458) передбачає, що право на наукове відкриття засвідчується спеціальним дипломом і охороняється відповідно до закону [4]. Однак нині спеціального закону про наукові відкриття в Україні не прийнято. Історично в СРСР була процедура реєстрації відкриттів: діяло Положення 1957 р. про відкриття, за яким Держкомітет СРСР видавав дипломи на наукові відкриття. Після 1991 р. цю систему втрачено. Лише з набуттям чинності ЦКУ на законодавчому рівні знову з'явилася глава про наукові відкриття, що декларувала необхідність їх охорони. Протягом останніх десятиліть велися дискусії і розроблялися проекти актів у цій сфері, але цілісний механізм досі не впроваджено.

ВИСНОВКИ

Нетрадиційні об'єкти ІВ – комерційна таємниця, раціоналізаторські пропозиції, сорти рослин, компонування ІМС та наукові відкриття – характеризуються специфічними режимами правової охорони, що відрізняються від стандартних підходів, застосовуваних до патентів чи авторських прав. Аналіз показав, що українське законодавство містить базові положення про всі ці об'єкти, проте рівень деталізації та ефективності захисту є неоднаковим. Найбільш розвиненою є охорона сортів рослин – діє спеціальний закон, процедура патентування та реєстри прав, що відповідає міжнародним стандартам і забезпечує селекціонерам дієві майнові права. Схожим способом, охорона компонувань ІМС врегульована окремим законом і загалом відповідає потребам індустрії, хоча потребує активнішого застосування.

Водночас комерційна таємниця та раціоналізаторські пропозиції все ще регулюються фрагментарно. Для комерційної таємниці немає єдиного кодифікованого акта – норми розпорошені, що створює ризики для правовласників і вимагає узгодження з європейськими під-

ходами. Раціоналізаторські пропозиції, попри їх потенціал для інноваційної економіки, залишаються на узбіччі правового поля: брак закону знижує мотивацію раціоналізаторів та чіткість захисту їх прав. Необхідно прийняти спеціальний закон, який би комплексно врегулював цю сферу, давши їй новий імпульс розвитку.

Наукові відкриття відповідно до чинного законодавства визнаються об'єктами особистих немайнових прав (авторство, ім'я, пріоритет), однак жодного механізму державного визнання чи процедури реєстрації відкриття немає. Враховуючи, що відкриття за своєю природою не підлягають виключному праву, доцільним є створення правового механізму морального захисту авторів, без надання майнових переваг, що відповідало б світовій доктрині відкритості наукового знання.

Отже, актуальним завданням законодавця є усунення прогалин у правовому регулюванні, розроблення спеціальних нормативно-правових актів та адаптація правових режимів відповідно до європейських стандартів захисту нетипових об'єктів ІВ.

Список використаних джерел

1. Попова Н.О. Захист прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю в Україні та Європейському Союзі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2025. Т. 1. № 88. С. 388–393. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.56>
2. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України.* 1992. № 48. Ст. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
3. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07 черв. 1996 р. № 236/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 36. Ст. 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр#Text>
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2003. №№ 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
5. Полярш С.І. Раціоналізаторська пропозиція: проблеми охорони і захисту. *Наукові записки. Серія: Право.* 2022. № 12. С. 40–45. URL: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-12-40-45>
6. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21 квіт. 1993 р. № 3116-XII. *Відомості Верховної Ради України.* 1993. № 21. Ст. 218. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12#Text>
7. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 груд. 1993 р. № 3687-XII. *Відомості Верховної Ради України.* 1994. № 7. Ст. 32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
8. Мотрюк А.Д. Захист права на наукове відкриття як одна з основних умов розвитку науки в Україні. *Матеріали конференції СумДУ.* URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/34115/1/Motruk_copyright.pdf

References

1. Popova N.O. Protection of intellectual property rights to trade secrets in Ukraine and the European Union. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law.* 2025. Vol. 1, No. 88. pp. 388–393. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.56> [in Ukrainian].
2. On Information: Law of Ukraine of October 2, 1992, No. 2657-XII. *Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine.* 1992. No. 48. Art. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (accessed: 15.06.2025) [in Ukrainian].
3. On Protection against Unfair Competition: Law of Ukraine of June 7, 1996, No. 236/96-VR. *Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine.* 1996. No. 36. Art. 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр#Text> [in Ukrainian].
4. Civil Code of Ukraine: Law of Ukraine of January 16, 2003, No. 435-IV. *Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine.* 2003. Nos. 40–44. Art. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
5. Poliarush S.I. Rationalization proposal: problems of protection and legal defense. *Scientific Notes. Series: Law.* 2022. No. 12. pp. 40–45. URL: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-12-40-45> [in Ukrainian].
6. On the Protection of Rights to Plant Varieties: Law of Ukraine of April 21, 1993, No. 3116-XII. *Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine.* 1993. No. 21. Art. 218. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12#Text> [in Ukrainian].
7. On the Protection of Rights to Inventions and Utility Models: Law of Ukraine of December 15, 1993, No. 3687-XII. *Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine.* 1994. No. 7. Art. 32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> [in Ukrainian].
8. Motriuk A.D. Protection of the right to scientific discovery as one of the main conditions for the development of science in Ukraine. *Conference Materials of Sumy State University.* URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/34115/1/Motruk_copyright.pdf [in Ukrainian].

Serhii KOLB

PhD in Legal Sciences, Vyacheslav Lipinski Institute of Volyn, JSC «MAUP»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-8834-6826>

FEATURES OF PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS ON CERTAIN (NON-TRADITIONAL) OBJECTS

Introduction. The paper explores the legal framework and protection mechanisms concerning selected non-traditional objects of intellectual property in Ukraine: trade secrets, rationalization proposals, plant varieties, and scientific discoveries. These categories fall outside the conventional scope of patent or copyright protection and are regulated inconsistently.

The purpose of the paper is to identify the key features and gaps in the regulation of non-traditional intellectual property objects and to substantiate the need for legal reform and harmonization with European Union standards.

Results. It is demonstrated that the protection of trade secrets remains fragmented and lacks a unified legislative act, which creates legal uncertainty. Rationalization proposals are not subject to state registration and rely on internal recognition by enterprises, with authors having only limited rights. The legal regime of plant varieties is relatively developed, governed by a special law and a functioning patent system. In contrast, animal breeds are excluded from IP protection, and scientific discoveries are acknowledged solely as objects of personal non-property rights, without any operative registration mechanism. Comparative analysis with EU Directive 2016/943 on trade secrets highlights the necessity for harmonization.

Conclusion. The study concludes that Ukraine's legal system requires systematic improvements in the regulation of non-traditional IP objects. Adoption of targeted legislative acts, clarification of terminology, procedural guarantees, and the introduction of effective protection instruments are essential for strengthening innovation policy and ensuring legal certainty. Recommendations for law-making initiatives and integration of European legal approaches are outlined.

Keywords: intellectual property, non-traditional objects, trade secret, rationalization proposal, plant variety, scientific discovery, legal protection, rights enforcement, legislative harmonization